

PAPER DETAILS

TITLE: SANAL ORTAMDA VELİ KÜLTÜNÜN YENİDEN İNSASI: HACI BEKTAS VELİ ÖRNEĞİ

AUTHORS: Erdem AKIN

PAGES: 118-134

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2018085>

SANAL ORTAMDA VELİ KÜLTÜNÜN YENİDEN İNŞASI: HACI BEKTAŞ VELİ ÖRNEĞİ RECONSTRUCTION OF SAINT CULT IN THE VIRTUAL ENVIRONMENT: EXAMPLE OF HACI BEKTAS VELİ

Arş. Gör. Erdem AKIN

Siirt Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

erdemakin19@gmail.com

ORCID No: 0000-0002-8833-3410

ÖZET

Hacı Bektaş Veli; dinî-karizmatik şahsiyeti, menkıbeleri, kerametleri ve türbesi çevresinde gelişen ziyaret ritüelleriyle Alevi -Bektaşî inanç sistemi içerisinde kült konumundadır. Teknolojik gelişmelere bağlı ortaya çıkan ve gelişen yaşamın her alanını kuşatarak kişiyi etkileşim yağmuruna tutan sanal ortamda, Hacı Bektaş Veli kültürünün kerametleri, menkıbeleri ve ziyaret ritüelleri vb. ile belirli yönleri ön plana çıkarılarak yeniden inşa edildiği görülür. Dolayısıyla bu yeniden inşa sürecinin niteliği ve niceliğinin tespiti ve değerlendirmesi önemli durmaktadır. Çalışmada herhangi bir dernek, vakıf, merkez, kurum ve kuruluşa ait olmayan Hacı Bektaş Veli adına kurulmuş grup ve sayfalar esas alınmıştır. Bu sınırlandırmayla herhangi bir resmi, formel görüş olması engellenerek tamamen halk içerisinde gerçekleşen bir paylaşım ortamının takibi amaçlanmıştır. Gruplarda ve sayfalarda yapılan paylaşımlar analize tabi tutularak gerçekleştirilen paylaşımlarda Hacı Bektaş Veli menkıbeleri, kerametleri, ziyaret ritüelleri, Hünkar'a isnat edilen sözler ve deyişlerden hareketle veli kültürünün hangi yönlerine vurgu yapılarak sanal dünya bağlamında kültürel belleklerde canlılığının koruduğu ve yeni grup üyelerinde oluşacak veli kültürünün tasavvuru üzerinde durulmuştur. Grup ve sayfa profiline bağlı olarak bazı gruplarda deyişler, bazı gruplarda menkıbeler ve keramet motifleri bazı gruplarda da ziyaret ritüellerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Gruplarda (Birçoğunun kapalı bir yapıda olmasından dolayı) sayfaların aksine daha yoğun bir etkileşim imkanı olması sebebiyle yayıncı/paylaşımçı/yönetici rolündekilerin üyelerden/takipçilerden gelen dönütlerle inşa sürecinde aktif rol aldıkları görülmüştür.

ABSTRACT

Hacı Bektash Veli; His religious-charismatic personality, hagiographies and miracles are cults within the Alevi-Bektashi belief system with visiting rituals that develop around his shrine. In the virtual environment, which arises due to technological developments and surrounds every area of developing life and bombards the person with interaction, it is seen that the cult of Hacı Bektas Veli is rebuilt by highlighting certain aspects of its hagiographies, miracles and visiting rituals, etc. Therefore, it is important to determine and evaluate the quality and quantity of this reconstruction process. The study is based on groups and pages established on behalf of Hacı Bektash Veli, which does not belong to any association, foundation, center, institution and organization. With this limitation, it is aimed to follow a sharing environment that takes place in public in a completely virtual environment by preventing any official, formal opinion. The study is based on groups and pages established on behalf of Hacı Bektash Veli, which does not belong to any association, foundation, center, institution and organization. With this limitation, it is aimed to follow a sharing environment that takes place in public in a completely virtual environment by preventing any official, formal opinion. In the shares made in the groups and the pages, Hacı Bektash Veli hagiographies, miracles, visiting rituals, words and poems attributed to Hünkar, the emphasis was on which aspects of the saint cult remained alive in cultural memories in the context of the virtual world and the vision of the saint cult to be formed in the new group members was emphasized. Depending on the group and page profile, it was found that in some groups, poems, in some groups, hagiographies and miracle motifs, and in some groups, visiting rituals came to the fore. It has been observed that the publisher/sharer/manager role is actively involved in the reconstruction process of saint cult with feedback from members/followers due to the possibility of more intense interaction in the groups (many of which are closed) as opposed to pages.

Geliş Tarihi:

08.10.2021

Kabul Tarihi:

14.12.2021

Yayın Tarihi:

22.12.2021

Anahtar Kelimeler

Sanal Ortam

Veli Kültü

Hacı Bektaş Veli

İnşa

Alevilik

Keywords

Virtual

Environment

Saint Cult

Hacı Bektash Veli

Construction

Alevism

GİRİŞ

Halkbilimi disiplini içerisinde sanal ortam kavramı, internet folkloru çalışmaları içerisinde önemli durmaktadır. Dijital folklor olarak da adlandırılan bu alanda derleme sahası internet ortamıdır. Sanal ortam; inanç sistemi içerisinde veli kültürünün inşa alanı olmasının yanında, aynı zamanda dini-karizmatik şahsiyetin kimliğinin temsil alanıdır. Çalışmanın da yürütüldüğü sosyal medya araçlarından Facebook, veli kültürünün sayfalar ve gruplar aracılığıyla kamuoyu önüne çıkmasında önemli bir araç olarak durur. Esasında söz konusu paylaşımlar tanıtma faaliyetleri merkezli yürütülse de öne çıkarılan yönler, isnat edilen özellikler ile dini-karizmatik kişiliğin yani veli kültürünün yeniden inşa edildiği, hatırla(t)ma, “tanıtım, aktarım, etkileşim gibi amaçlarla gerçekleştiği görülür.

Hacı Bektaş Veli, dini karizmatik şahsiyetine bağlı olarak kerametlerle dolu menkıbevi yaşamında adil, doğru, hakkaniyetli vb. her türlü evrensel değeri şahsında barındıran bir kişiliktir. Paylaşımlarda ortaya sürülen niteliklerde Hacı Bektaş Veli’nin ulu şahsiyetiyle benzeşim kurularak öne çıkan değerlere dikkat çekilmiştir. Çalışmada, Hacı Bektaş Veli örneğinde veli kültürünün yeniden inşası incelenmek amacıyla Facebook grupları ve sayfaları analiz edilmiştir. Sanal ortamda birçok paylaşım platformu ve sosyal medya aracı bulunmaktadır. Bu çalışmada Facebook grupları ve sayfaları esas alınmıştır. Bu tercihte Facebook’un diğer ortamlara göre nispeten daha eski olması ayrıca orta kuşağın (X kuşağı (kısmen Y kuşağı) bu platformu yoğun olarak kullanması önemli bir faktör olmuştur. Bu perspektiften yola çıkarak çalışmada farklı iletişim ve etkileşim örüntülerine sahip olmalarından dolayı “Gruplar” ve “Sayfalar” iki ayrı başlık altında ele alınmıştır. Gruplarda/Sayfalarda aynı gönderinin tekrar tekrar paylaşılmasından dolayı çalışmada gönderi taramaları güncelden eskiye doğru gerçekleştirilmiş, veli kültürü ile ilişkili paylaşımlar incelemeye tabi tutulmuştur. Farklı profildeki gruplardan ve sayfalardan hareketle Hacı Bektaş Veli üzerine yaptıkları paylaşımlar arasındaki farklar ve benzerlikler aktarılmıştır. Veli kültürünün anlatı yönünü oluşturan menkıbeler ve kerametlerin yanında halk inanışları ve ritüeller, gerçekleştirilen paylaşımlar üzerinden detaylandırılmıştır. Bütün bu yapılan paylaşımlar ve gerçekleştirilen etkileşimler sonucunda yeniden inşa sürecinin yeri “sanal ortam” olarak sunulmuştur.

1. Sanal Ortam ve Veli Kültü

Sanal ortam herhangi bir yer ve zaman kısıtlamasının bulunmadığı, etkileşimin nispeten daha kolay olduğu fotoğraf, video, canlı yayın, anket vb. unsurlarıyla toplanım, katılım ve tanıtım faaliyetleri için işlevsel bir platform, aynı zamanda araçtır. Etkileşimin yoğun olarak gerçekleştirilebilmesi ve çoklu ortam kullanabilmesi sanal ortamı bir paylaşım çerçevesinde bir araya gelme noktasında daha cazip kılmaktadır. Sanal ortam, zamanın akışkanlığı içerisinde bir koşutsuzluğu barındıran daimî bir paylaşım ile sürekli bir etkileşimin oluşturulduğu bir alandır. Bu ortam içerisinde kullanıcı hesapları, avatarlar, gifler, emojiler, capsler vb. araçlarla katılım deneyim ve etkileşim gerçekleşir. Bu bağlam içerisinde konu edinilen “paylaşım” anlam ve sembollerle bir anlatımı ifade eder.

Postman, “konuşma”yı metaforik anlamı ile basit bir söz anlatmak için değil belli kültürün insanların birbirlerine mesaj ile etmelerini sağlayan bütün tekniklerle teknolojileri gönderme yapmak amacıyla kullandığını belirtir. Bu anlamıyla bütün kültür bir konuşma, diğer bir ifade ile çeşitli sembolik kalıplarla sürdürülen bir konuşmalar yumağıdır (2020: 15). Rutin sosyal uygulamalar ve gündelik hayat içinde yerleşik medya teknolojisinin ve ağlar arası iletişimin gömülü olduğu (Jones ve Kucker, 2018) görüşü de sanal ortam ve kültür ilişkisini destekler niteliktedir. Şahin (2013), “sanal ağları” online toplulukların yapısal dayanağı olarak görür. Etkileşimin yeni yüzü olan bu alanlar, modern çağda birer kimlik mekanlarıdır. Sanal inanç toplulukları kimlik bağlamında mitsel bir ortaklığı paylaşmaktadır. Mitik olarak bir bütünleşme ve homojenleşmenin gerçekleşmesi için sembolik bir yapılanmanın gereği de vurgulanır.

Bu çalışmanın veri toplama alanını oluşturan Facebook üzerine Gere; interneti karşılıklı iletişim ve iş birliği alanı olarak kabul gören “Web 2.0” kavramının oluşmasındaki en temel gelişmelerden birini

de Facebook (insanların üç boyutlu sanal ortamda etkileştikleri sanal gerçeklik) sosyal ağı; bilgi düzenleme sitelerinden biri olduğunu aktarır. Facebook sitesini besleyen sanal toplulukların bağlantı ve dosya paylaşımını mümkün kıldığını vurgular (2019: 220). Bu tür paylaşımların yapıldığı Hacı Bektaş Veli örneğinde veli kültürüne dair Facebook sayfa ve gruplarında sosyal, dini ve kültürel içeriklerin eğilim, ilişki, iletişimlerini görmek açısından önem taşır. Kültür, sözün eseri olmakla birlikte, resimden hiyeroglif, alfabeden televizyona kadar her iletişim aracıyla yeni baştan yaratılmaktadır. Dilin kendisi gibi her araç da düşünceye, ifadeye ve duyarlılığa yeni, bir yönelim kazandırarak benzersiz bir söylen tarzının ortaya çıkmasını sağlar (Postman, 2020: 19).

Veli kültürüne geçmeden önce internet ortamının, Aleviliğin tanıtımında, iletişimde, talepleri şikâyetleri iletmeye, Alevi kimliğinin bağlam örüntülerini yeni bir ‘uzamda’ genişlediği görülür (Şahin, 2012: 148). Söz konusu bu durum dernek, vakıf, federasyonların kurumsal web sitelerinde görülebileceği gibi sosyal medya ortamlarında da gözlemlenebilmektedir. Esasında Hacı Bektaş Veli adına açılmış kurumsal olmayan grup ve sayfalarda dahi Alevi topluluklarının talepleri, şikâyetleri, etkinlikler, haberler veli kültürünün zaman zaman önüne geçmektedir. Bu bağlamda özellikle Alevi toplulukları üzerine gerçekleştirilecek çalışmalarda kurumsal veya anonim sayfa ve gruplar derlemeci ve araştırmacılar için özgün malzemeler içermektedir.

Veli kavramı, velayet inancının bir sonucu olarak velayet hakkına sahip dini-karizmatik şahsiyetleri karşılamak, uluhiyetlerini ve kutsiyetlerini ifade etmek için kullanılır. Kavram, inanç kültürünün tarihselliği içerisinde ataların ve ulu şahsiyetlerin ruhlarını memnun etme ve saygı gösterme inancı olan atalar kültürünün İslam inanç dairesi içerisinde geçirdiği değişimle oluşan veli kültürüne bağlıdır. Mitik dönemden günümüze kadar geçirdiği değişim ve dönüşümlerle bir kültürel süreklilik arz eden atalar kültüründe nihai değişimi olan veli kültürüne değin kanlı kansız kurbanlar sunulmaya çeşitli ritüeller gerçekleştirilmeye devam edilmiş, yasaklanan davranışlardan (tabu) kaçınılmış ve ruhlar memnun edilmeye çalışılmıştır. Atalar kültürünün süregi olan veli (evliya) kültü günümüze değin canlılığını korumuş, ritüel ve anlatılarla halkın inanç dünyasını şekillendirmiştir. Dolayısıyla Türk manevi kültür geleneğinde veli kültü inanç anlatılarına kaynaklık etmiş, ritüelleri şekillendirmiş, halk inanışlarına yansımıştır. Kült oluşturmuş dede, veli, şeyh olarak bilinen karizmatik şahsiyetlerin toplumdaki sosyal, dini ve ahlaki değerlerinin tamamının yahut bir kısmının temsilcisi olduğuna inanılır (Ocak, 1984: 5-6).

Alevi inanç sistemi içerisinde “ocak” teşkilatlanma biçimi, topluluk mensubiyetine sahip kut ve soy sahipliği veli, dede, baba vb. adlarla bilinen seyyid olarak kabul edilen karizmatik şahsiyetler etrafında gerçekleşir (Akın, 2020d: 74). Bu yerlerde kutsalın deneyimlenmesi noktasında gerçekleştirilen ziyaretlerde evliyanın ulu şahsiyetinden yararlanılmaya çalışılır. “Yüzü suyu hürmetine” kalıbıyla dile gelen bu ifadeyle evliyanın manevi birikimi vurgulanarak evliyanın tanıklığında Allah’a dualar edilir, dilekler dilenir. Hacı Bektaş Veli kültü, Alevi inanç sistemi içerisinde önemli kültürlerden birisidir. Nevşehir Hacıbektaş ilçesindeki türbesinin yanı sıra Şanlıurfa Viranşehir ilçesinde de türbesi bulunur (Akın, 2020d: 90). Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği üzere dergahtaki karadut ağacına bez bağlanması meyvesinin şifa niyetine lokma olarak tüketilmesine benzer olarak Viranşehir’deki pelit ağacı etrafında da menkıbeler¹ anlatılarak ağaç kültürünün izlerini hatırlatmaktadır.²

Kısaca sanal ortam; aktarım, anlatım, paylaşım eylem ve süreçlerinin kesiştiği devinimsel bir çevre olarak bu ortama uygun şekilde video klipler, gifler, capsler, emojiler, linkler, fotoğraflar

¹ Söz konusu menkıbede “Hacı Bektaş Veli, burada meydana gelen bir savaşta kendisini ve dervişlerini takip eden askerlerden kaçarken önce asasını yere saplamış ve asa yeşererek bugün ziyaret edilen meşe palamudu (pelit) ağacına dönüşmüştür. Ardından ağacın az ilerisinde mezarlıktaki türbesinin olduğu yerde ise dervişleriyle birlikte sır olmuştur” (Akın, 2020d: 90).

² Ağaç kültü hakkında detaylı bilgi için bk. Ergun, 2000; Çobanoğlu, 2011; Ergun, 2017; Karakaş, 2014.

paylaşılmakta Hacı Bektaş Veli'nin kültü bütün kültürel unsurlar olduğu gibi değişim ve dönüşüme uğramaktadır. Bu sebeple Hacı Bektaş Veli kültürünün sanal ortamda gruplar ve sayfalar ölçeğinde yaşadığı ayrışma ve benzeşmelere ulaşmak ve veli kültürünün sanal ortamda şekillenme biçimini ortaya koymak amacıyla gruplar ve sayfalar incelenmiştir. Araştırmada Hacı Bektaş Veli" adına kurulan grup ve sayfalar ayrıntılı olarak ele alınmış, Veli kültürünü anlamaya yardımcı olan menkıbe, keramet, ziyaret ritüeli, deyişler, özlü sözler vb. unsurlar etrafında analiz edilmiştir. Kerametler, dini-karizmatik şahsiyetlerin velayet sahibi olduklarını göstermek amacıyla sergiledikleri günlük yaşam akışı dışında çoğu zaman tabiatüstü olaylardır. Dolayısıyla sanal ortamda veli kültü; menkıbeler, kerametler, halk inanışları, ziyaret ritüelleri ve özellikle halk hekimliği ile kendini gösterir. Nitekim çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği üzere "Huzur-u Pir Hacı Bektaş Veli'deyiz" paylaşımlarıyla ziyaret ritüelleri gerçekleştirilir. Sonuç itibarıyla sanal ortam, sadece belli bir teknolojinin olanakları olmayıp onu şekillendiren düşünce ve eylemleri de içerir. Bunlara soyutlaştırma, kodlama, öz-düzenleme, sanallaştırma vb. örnek verilebilir. Bu nitelikler, sözlü ve yazılı olarak dille birlikte gelir ki bu noktada da tüm insanlık dijital sayılabilir (Gere, 2019:19). Bu noktada veli kültürüyle ilgili olarak Hacı Bektaş Veli'nin "Düşünce karanlığa ışık tutanlara ne mutlu" ve "Nebiler, veliler insanlığa Tanrı'nın hediyesidir" (Url-3; Url-12; Url-15) sözleri, velilerin karanlığa ışık oldukları³, şahsiyetleri ile aydınlattıkları ayrıca Tanrı'dan hediye olduklarını vurgulaması açısından dikkate değerdir.

2. Sanal Ortamda Hacı Bektaş Veli Kültürünün Yeniden İnşası

Hacı Bektaş Veli örneğinde veli kültürünün inşasında menkıbeler, keramet motifleri, ziyaret ritüelleri, isnat edilen sözler, deyişler ve menkıbevi hayatının yanında tarihî kaynaklar önemli, durmaktadır. Bu başlık altında, Hacı Bektaş Veli adına kurulan Facebook sayfa ve gruplarında Hacı Bektaş Veli'nin veli kültürünün hangi yönlerinin ön plana çıkarıldığı incelemeye tabi tutulacaktır. Yapılan grup paylaşımları ve sayfa gönderileri analiz edilerek söz konusu paylaşım ortamı hakkında genel değerlendirme ve karşılaştırma yapılacaktır. Çapraz paylaşımlarla benzer yönlerin ön plana çıkarıldığı dolayısıyla veli kültürünün inşasında herhangi bir unsurun (menkıbe, keramet, ritüel, deyiş, özlü söz vb.) ağırlıkta olabildiği de görülmüştür.

Hacı Bektaş Veli'nin dini-karizmatik şahsiyetine rağmen menkıbevi yaşam hikayesinin dışında tarihi bilgilerin sınırlı olmasından dolayı hakkında söylenen menkıbeler de dahil olmak üzere tezatlık oluşturduğu görülür (Yıldız, 2016: 14-16.). Bu sebeptendir ki gruplarda ve sayfalarda paylaşılan özellikle Hacı Bektaş'a isnat edilen sözlerle, deyiş ve nefeslerin doğruluğu oldukça problemli bir alandır. Bazı ortamlarda deyişler ön planda iken bazılarında isnat edilen sözler, bazılarında ise menkıbeler ve keramet motifleri yoğunluk kazanmıştır. Fakat hemen hemen her grupta türbe ziyaretleri ve ziyaret ritüelleri esastır. Don değiştirme motifi birçok evliya menkıbesinde olduğu gibi Hacı Bektaş-ı Veli'nin menkıbelerinde yaygındır. Güvercin ise bu donlardan birisidir. Ayrıca güvercin; barış, huzur temsil etmesinin yanında Alevi topluluklar arasında bir halk inanışı olarak kutsiyet barındırmaktadır. Hacı Bektaş Veli'ye ait menkıbelerin paylaşılması ise veli kültürünün inşasında ve sürekliliğinin sağlanmasında önemli durmaktadır.

Hacı Bektaş Veli'nin kült oluşturmuş dini-karizmatik şahsiyeti, sözleri, deyişleri, türbesinde gerçekleştirilen ritüellerle sanal ortam aracılığıyla 'çevrimiçi' olan herkese paylaşmakta ve ilgilisi ulaşabilmekte böylece Aleviliğin dini-ritüelistik yapısının ön plana çıkarılmaktadır. Fotoğraf üzerine yazı, sayfaların ve grupların başat paylaşımları arasındadır. Yeniden inşa sürecinde anlatılara, sembollere, ritüellere, manzum parçalara ve özlü sözlere sık sık başvurulduğu ve paylaşım konusu edildiği dikkat çeker. Esasında inşa hali kültürün sürekliliği içerisinde bir sonu, nihai bir varış noktası olmayan bir yoldur. Her bir paylaşım sonucu oluşturulan etkileşim ile veli kültü değişim ve dönüşüme uğramakta güncellenmektedir. Güngör, teknolojik gelişme ve değişim sonucunda kültür

³ Veliler hakkında anlatılan efsanelerin (menkıbelerin) kültürel süreklilik bağlamında sosyal kontrolün sağlanmasını sağlaması (Akın, 2020e) velilerin karanlığa ışık olmalarına örnektir.

değişmesinin de herhangi bir engel tanımadığı (2003: 22) fikrini ileri sürer. Hacı Bektaş Veli kültürüne dair paylaşımlarda da dijitalleşme ile beraber değişim-dönüşümlerin görülmesi, toplumun kültür yapısına göre şekillendiğini de kanıtlar.

Şöyle ki anneler günü, kadınlar günü vb. özel günlerde Hacı Bektaş Veli'nin o bağlamda okunabilecek sözleri ve deyişleri paylaşılarak veli külü o yönde yeniden inşa edilmektedir. Özellikle kadınlar gününde Hacı Bektaş Veli şahsında her türlü ayrıma karşı olmanın yanında cinsiyet, ayrımı üzerinde özellikle durulur. Dolayısıyla dini-karizmatik şahsiyetin bir sonucu olarak tüm bu çokyönlülük içerisinde söz konusu grup ve sayfalarda yapılan paylaşımlar çerçevesinde sanal dünyada inşa edilen veli kültürünün iletileri kapsamlı bir incelemeye tabi tutulmalıdır. Lyotard'ın (1994) insanın yeni koşullarda dönüşüm içerisinde olduğu fikrini benimsemesi gibi, sanal ortamda da bireysel ve toplumsal belleğin görüntülerini değişim-dönüşümleri ile incelemek önem teşkil eder. Söz konusu grup ve sayfalar, etkileşim ortamı sağlamasından dolayı dönütler anında gerçekleştiğinden gönderilerin etkileşimine bağlı olarak katılım hakkında ipuçları vermektedir. Makalenin sınırlılığı içerisinde çalışma yürütülürken düşük üye sayısı olan ve dışarıdan katılıma izin verilmeyen gruplar/sayfalar hariç tutulmuştur.⁴

2.1. Gruplar

Söz konusu gruplarda, sayfalara (pages) göre daha ımece usulü bir yöntem vardır. Herkes paylaşım yapabilmekte bu da gruptaki çeşitliliği arttırmaktadır. (Yine de bazı gruplarda yönetici olarak atananların yoğun paylaşımı dikkat çeker.) Grupta herkesin paylaşım yapabilmemesi, folklorik açıdan da bireylerin/grupların paylaşımı ile bilgi iletici yönünü ortaya koyar. Bu paylaşımlar ayrıca folklorun toplum hayatında olan “birleşme” ve “birleştirme” işlevini (Çobanoğlu, 2016: 284) kazandırır.

“Hacı Bektaş Veli Platformu” (Url-1) yirmi sekiz bine yakın onaylanmış üyesiyle önemli bir gruptur. 2012’de kurulan grupta günde ortalama on gönderi gerçekleştirilmektedir. “Hacı Bektaş Veli ve onun ortaya koyduğu inanç, felsefe ve kültürüne sahip çıkmak ve içselleştirmektir. Hacı Bektaş Veli” türbesinin Hacıbektaş ilçesinde bulunması nedeniyle İlçe nezdinde yaşanan sıkıntıları da dile getirmektedir. Ayrıca bu paylaşımların görsel içerik ve kişisel yorumlarla güçlendirilebilir şeklindeki görüşler” “Grup Hakkında” bölümünde ifade edilmiştir. Hacı Bektaş Veli’ye isnat edilen “Daima iyiyi, güzeli, doğruyu öğrenebilmek, için okuyunuz okutunuz” (Url-1; Url-2; Url-12) sözlerin dışında grupta daha çok Hacı Bektaş Veli için yazılmış veya ona isnat edilen nefes ve deyişlerin paylaşıldığı görülür. Söz konusu bu içeriklerde sosyal, dini ve kültürel nitelikler çerçevesinde bir temsil ve inşa gerçekleştirilir.

Gruptaki bir paylaşımda “Arslanın ceylana zarar vermesine izin vermeyen, bu ikisini birbirine dost eden, Hünkar Hacı Bektaş Veli, 800 yıldır taliplerine öğüt veriyor” sözünden hareketle evrensel değerler vurgulanır. Bu sözden hareketle “Büyük balık, küçük balığı yer diyen günümüz fırsatçı, acımasız, sömürücü zihniyetine karşı, herkesin yaşam hakkını koruduğu ve nasibini bulduğu bir uzlaş ve buluşma noktası vardır” şeklindeki yorum içerikli paylaşımlarla eleştirel bir yaklaşım söz konusudur. “Gökten uçan Cebail’dir, huridir / Bir gül vardır, Muhamed’in nurudur / Bir Kapısı Şah-ı Merdan Ali’dir / Elvan elvan nurlar çıkar ol burca” dörtlüğü Hacı Bektaş Veli’ye isnat edilen grupta

⁴ Bu gruplara yirmi yedi üyeli “Hacı Bektaş-ı Veli”, on altı üyeliği “Hacı Bektaş-i Veli”, yüz yirmi dokuz üyeye sahip “Hacı Bektaş Veli Yolcusu”, seksen sekiz üyeli “Hacıbektaş Sevenler”, on bir üyeli “Hacı Bektaş Veli (Alevi)”, iki ve yedi üyeli “Hacı Bektaş Veli” adlı gruplar örnek verilebilir. Dışarıdan katılıma izin verilmediği (Çalışma süresince katılımın onaylanmadığı) **“Pirimiz Hünkar Hacı Bektaş Velidir”** (Url-5) adlı 2012’de kurulan grupta on bin üç yüz onaylı üye bulunmaktadır. Günde ortalama üç gönderi ile çok da aktif sayılamayacak bir etkileşime sahiptir.

birkaç kez paylaşılmıştır. Hacı Bektaş Veli türbesinden fotoğraflar “Pir’in huzurunda” şeklinde paylaşarak ziyaret fenomeni ve ritüel evreni aktarılmıştır. Bu görüntüsel paylaşımlar esasında dini ve kültürel içeriklerin de aktarılmasını sağlaması dolayısıyla sanal ortamın önemini ortaya koyar. Videolarda eşiğe ve kapıya niyaz edilirken, türbenin suyu içilirken, lokma dağıtılırken/yerken, delikli taştan geçerken ve dua ederken görüntüler bulunur. Görsel ve videoların yanında dergah ziyaret saatlerindeki kış ve yaz periyodundaki değişiklikler de grup üyelerine bilgi amaçlı olarak paylaşılır. Bronner, geleneğin evde, tarlalarda, ormanda, sosyalleşmenin, ritüelleştirmenin ve hikaye anlatıcılığının dijital/sanat ortamlarda engellenmeden gerçekleştiği yerler (2009: 22) olduğunu belirtir. Söz konusu ritüellerin dijital ortamda verilmesi bu görüşü de destekler niteliktedir.

Velayet sahibi olmak velilik için önemlidir. Bir velinin kerametlerini anlatan kısa hikâyelere menkıbe denir. Bunlar, ilk önce tasavvufi kitaplarda ve evliya tezkirelerinde yer almıştır. Tek bir veli hakkındaki menkıbeleri toplayan eserlere ise menakıp, menakıpname ya da vilâyetname (velâyetname) denir (Ocak 2013: 25). Veli kültü için velayetnameler yazılı kaynaklar olarak önem arz eder. “Nefis belasında küllü kurtulmuş / Erlik yerinde güller hasıl olmuş / Velayet Name sırrı ifşa etmiş / ”Mücerret Hünkâr Velimiz var bizim”. “Nübüvvet makamında akıp gelen / Velayet sırasında demlenip gelen / Nişabur elinde zahire gelen / Mücerret Hünkâr Velimiz var bizim” dörtlüklerinde veli kültü aktarılır. Fakirim Hünkar Hacibektaş-i dolu / Nübüvetin Velayetin Can oğlu / Muhammed donunda Ali huylu / Bir Veliye Âşık olduk Erenler”. Bir diğer dörtlükte Fakirim yollarına canımız kurban / Eren Evliya kendisi ulu bir Sultan / Doksan bir Horasan erenlerinden / Sırrı kerameti Hünkar’da bulduk” şeklinde evliya kültürüne değinilir.

Velayet sahibi olmanın yani veliliğinin en büyük göstergelerinden birisi kerametler sergiliyor olabilmektir. “Rum diyarında Çırağın uyarmış / Kerametleri dört yana yayılmış / Türlü fikirler potada eritmiş / Hacibektaş Serçeşmemiz var bizim”, “Güvercin olup uçtun Karahöyüğe / Alıcı kuşlar havalandı yollarını büke / Hangi güç dayanır sırim Kerametine / Medet Allah Hünkar Hacibektaş”, “Garip bir divaneyim yollarında / Hayalimde, düşümde, dillerimde / Meftun oldum yeşil benlerinde / Hacibektaş Serçeşmemiz var bizim”, “Şahivelayet’in yüce şanında / Geziyordu gök yüzü yollarında / Zahire geldi güvercin donunda / Bir Veliye Âşık olduk Erenler”, “Hacce Tuğrul uçu şahin donunda / Az kalsın oluyordu hod canında / Lokmasın aldı Kadıncık evinde / Bir Veliye Âşık olduk Erenler”, “Asasın aldı çobanlık eyledi / Sarunun kinine maruz kaldı / Beş taşları anda şahidi kıldı / Bir Veliye Âşık olduk Erenler”, “Yürür olduk eren evliyanın izinde / nasiplendik divanelerin deminde / Serçeşme Hacibektaş’ın ardında / Sırrı kerameti Hünkar’da bulduk.”

Grupta “Velakin yürütmek cansız duvarı Hünkar Hacı Bektaş Veli’ye mahsus” şeklindeki paylaşımlarla da duvarları yürütme motifine dikkat çekilmiştir. Bu motif, Alevi inanç anlatı geleneği içerisinde Hacı Bektaş Veli ile Seyyid Mahmud Hayranî’nin ve tekrar Hacı Bektaş Veli ile Karaca Ahmed’in arasında geçen anlatılarda görülür. Hacı Bektaş Veli haricinde de Alevi anlatı geleneği içerisinde taş/kaya/duvar yürütme motifi yaygındır. Dede Garkın ile Ahmed er-Rifâî, Dede Garkın ile Baba Arslanoğlu (Arslan Baba), Şeyh Musa ez-Zûlî (Sultan Şeyhmus) ile Abdülkadir Geylanî, Sultan Sahak’ın Dervişî Pir Davut (Pir Divar) ile Pir Mikail, Baba Mansur ile Hacı Kureyş, Seyyid Harun ile Dediği Sultan arasında da yer alır (Akın, 2020c: 187-212). “Cansız duvarları cana getiren / Serçeşmenin başı Pir Hacı Bektaş” şiirden alınan dizelerde yine taş kaya yürütme motifine değinilmiştir. “Gönüller sultanı evliyalardan / Mahrum etme canı didardan dardan / Gel ayırma bizi yoldan ikrardan / Sultanlar sultanı Pir’ Hacı’ Bektaş” dörtlüğünde sultanların sultanı, evliyaların piri Hünkar aktarılır. Rumu irşad eyleyen Hacı Bektaş-ı Veli / Alemlerin Şahı oldur Döldül Kamber Şahsüvar / Ashı bir noktadır fakat binbir yerde ismi var / Kutbü cihan biner binmez yürüdü cansız duvar” dörtlüğünde ise taş/kaya/duvar yürütme motifi vurgulanır.⁵

⁵ Taş/kaya/duvar yürütme motifi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Danık, 2004; Akın, 2020c; Koçak ve Gürçay, 2018.

“Erenler'in pirlar'in diyarında / Alırıza Şah Horasan'î soyunda / Bir yıldız doğdu Nişabur elinde / Hûnkâr Hacıbektaş'ın bendesiyiz”. “Fakirim Hûnkâr Evliyayı Pir bildik / Rum diyarına konan bir sır bildik / Zahir Batın'da Serçeşme'miz bildik / Hûnkâr Hacıbektaş'ın bendesiyiz”. “Muhammed Ali' nin pâk soyunda / Horasan Erenleri'nin boyunda / Ehl- i Beyit'in iman dininde / Hacıbektaş Serçeşmemiz var bizim”. “Erenlerin Serçeşmesi Hûnkar Veli / Evliyaların Abdalların gül"bahçesi / Rum"diyarının hazinesi Sır Akçesi / Medet Allah Hûnkar Hacıbekdaş”. “İlim İrfan kazandın feht Eyledin / Darıyı bozmadan Namazın kıldın / Horasan Erenlerini anda şaşırttın / Medet Allah Hûnkar Hacıbekdaş”

“Mikâil durdurmuş yağmuru yeli / Hızır zapteylemiş deryayı gölü / İsmi Âzam imiş kilidin dili / Kilidin dilini sor Hacı Bektaş”. “Muallak taşını tutmuş durursun / Hem zahiri hem bâtını görürsün / İsteyenin muradını verirsın / Bu benim muradım ver Hacı Bektaş.” Veli kültü ve türbe ve makamın çeşit dilek ve muratlarla ziyaret edilmesini ve ritüelleri karşılayan ziyaret fenomeni bu dörtlükte işlenmiştir. “Kimse bana yaren olmaz dost olmaz / Bir umudum sende var Hacı Bektaş / Azdı yarelerim çaresiz kaldım / Merhemi sendedir sar Hacı Bektaş”.

Ata kültüründen veli kültürüne inanç kültürü sürekliliği içerisinde kırklar kültü ve Hızır kültü önemli diğer iki kültür: “Fakir söyleriz gafiller dinlemez /Yolun mayası Ledûn'dün bilinmez /Her haneye Hızır Nebi Pir gelmez / Mûcerret Hûnkâr Velimiz var bizim”. “Dergahın kurdu boz kırın içine / Her dinde biyatlar geldi demine / Hızır Nebi gelirdi dergahına / Bir Veliye Âşık olduk Erenler”.

“Hûnkar Hacı Bektaş Veli ve Bektaşılık” (Url-2) on üç bin yakın onaylanmış üyesiyle önemli bir gruptur. 2017'de kurulan grupta günde ortalama beş gönderi gerçekleştirilmektedir. Grubun hakkında bölümünde “sosyal öğrenme” ifadesinin yer almasını grubun amacını ortaya koymaktadır. Paylaşımlarda; Lokman-ı Perende'nin hacda daima Hacı Bektaş Veli ile namaz kılması ve sonrasında Pir'in kaybolması, gökyüzünde duman gibi bir şeyin içinde fermanın inmesi, Hûnkar'ın avucunun ortasında ve alnında yeşil nurani beni göstermesi, şeklinde Vilayetname'den kerametler aktarılır. “Sarı İsmail hü der muhib yolu / Kimdir yeşil benli gösteren eli? / Zahirde batında Şah Merdan Ali / Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı?” (Pir Sultan) şeklinde Hûnkar'ın dörtlükte yer alınışı da paylaşılır.

Ayrıca Hacı Bektaş Veli'nin cenazesinde Bozatlı Hızır'ın önden yürümesi bir diğer dikkat çekici paylaşımdır. Hûnkar'ın keramet sahibi olduğunun “Ben Kevser sâkisi, âlemlerin Rabbi Tanrı”nın arslanı, vilâyet padişahı, mü“minler emîri Hazreti Ali“nin sırrıyım. Bizim aslımız, neslimiz odur, bu çeşit kerametler, bize mirastır. Bizden bunun gibi kerametlerin zuhuruna şaşılmaz, çünkü Tanrı nasibidir bu” şeklindeki ifadesi ayrıca önemlidir. Pir Sultan Abdal'dan “Muhammet Mirac'da davet gününde / Arslan hamle kıldı rahî önünde /Kim idi görünen arslan donunda? / Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı?” dörtlüğünde don değiştirme motifinin yanında “Muhammet Mirac'tan indiği demdir / Kırkların sürdüğü sema'da cemdir / Zühre yıldızını doğuran kimdir? / Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı?” Miraç olayına ve Kırklar Cemi'ne değinilir. Peygamber'in Miraç gecesinde Kırklar Cemi'ne katılmasıyla ilk cem ve ilk semah gerçekleşir. Cem ve semah dâhil Alevi ritüellerine dair her şey Kırklar Cemi üzerine inşa edilir. Kırklar'a olan saygı, cemlerde “tapınma”, “dua”, “kurban sunma” ve Kırklar'ın icra ettiğine inanılan rimelleri “canlandırma” şeklindedir (Akın, 2020b: 5). Sayfadaki tarihsel içeriğe sahip paylaşımlarda Hacim Sultan hakkında tarihi bilgiler verilir, vilayetnamesinden bahsedilerek Hacı Bektaş Veli ile ilişkileri aktarılır. Ayrıca menkıbevi yaşamındaki kerametlere de değinilir.

“Sevgi varken nefret niye? Kardeşlik varken didişmek niye? Dostluk varken düşmanlık niye? Hoşgörü varken bağnazlık niye? Özgürlük varken tutsaklık niye? Adalet varken haksızlık niye?” ifadesi ile bunun yanında sıkça paylaşılan “Eline Beline Diline Hâkim ol! Aşına İşine Eşine Sadık ol! Elinle koymadığını Alma! Gözünle görmediğini Söyleme” cümlesi ve “Oturduğun yeri pak et,

kazandığın lokmayı hak et”, “Biz kusur görmeyiz ki örtelim, kusur görenindir” (Url-2; Url-7; Url-9) ve “Kimsenin ayıbının arama, kendi ayıbını gör” ifadeleri evrensel değerleri yansıtır.⁶ “Hakk'a erişebilmek için büyüklere ve doğrulara yaklaşın” nefesinden bir dize ile din büyüklerine yaklaşıması öğütlenir.

“Hünkar Hacı Bektaş Veli” (Url-3) bin beş yüz üyesi bulunan grup, üyelikle katılım kabul etse de herkese açık paylaşımlarda bulunmaktadır. Dokuz ay önce kurulan grupta günde ortalama on gönderi gerçekleştirilmektedir. “Grup Hakkında” bölümünde “muhammed ali pirimiz Hünkar Hacı Bektaş Veli efendimizin ehlibeyte oniki imamlara erenler evliyalara ayandır” ifadeleri dikkat çeker. Grupta paylaşımcıları yönlendirmek adına Hünkar Hacı Bektaş Veli, Alevilik, Ehlibeyt, Oniki İmamlar, deyişler, düvazlar, mersiyeler üzerine paylaşım beğeni ve yorum yapılması vurgulanmıştır. Devamında ise “biz insan olarak insanın dış görünüşünü görürüz ve biliriz içini bilemeyiz bu yüzden hakka ayan yazdım bunun için grup açık ya da kapalı önemli değil canlarımız sevgi saygı hoşgörü çerçevesinde büyüğünü büyük bilip küçüğünü küçük bilip kadınlarımıza bacılarımıza değer saygı sevgi gösterildiği sürece tüm canlara kapımız açıktır. Siyaset, pop, yemek tarifleri benzeri bu gibi paylaşımlardan kaçınmanızı siz değerli canlardan rica ediyorum” uyarısı vardır.

Grupa “Hacı Bektaş Veli Platformu” (Url-12) gönderilerine yer verilerek çapraz paylaşımlar yapılmıştır. Dikkat çeken bir diğer durum ise Hacı Bektaş Veli’nin ceylan ve aslanlı temsili resminin sık sık paylaşılmasıdır. Böylece grupta uzun yazıların yerine görsellerin ve video kliplerin yoğunluğu dikkat çeker. Grubun diğer kişilere kapalı gruplara göre daha çok yönlü paylaşımlar sebebiyle Hacı Bektaş Veli paylaşımlarının azlığı görülür. Görsel üzeri yazı şeklinde yapılan paylaşımlarda Hacı Bektaş Veli’nin “En yüce servet ilimdir. İlimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır” (Url-3; Url-11; Url-14), “Çalıdan gül bitmez, cahile söz yetmez” sözü aracılığıyla ilme verilen önemin altı çizilir.

“Pir Hünkar Hacı Bektaş Veli Dergahı Dört Kapı Kırk Makam” (Url-4) dört bin üç yüz üyesi bulunan grup üyeliğiyle katılım kabul etmektedir. Dört yıl önce kurulan grupta günde ortalama on gönderi gerçekleştirilmektedir. “Hünkar Hacı Bektaş Veli” (Url-3) grubunda olduğu gibi uzun, tarihsel, açıklayıcı paylaşımların yerine görsel üzerine kısa söz paylaşımı yaygındır. “Hamı pişiremezsen bari pişmiş ham etme”, “Semah ariflerin aleti, Muhiplerin ibadeti, taliplerin maksududur. Haşa ki, semahımız oyun değildir. Tanrısal bir sırdır. Mecazi değildir”, “Dili dini rengi ne olursa olsun iyiler iyidir” (Url-4; Url-8; Url-14; Url-16), “En üstün akıl insanın kendi nefsinin tanımasıdır”, “Hak katında bir insanın dünyadan ahirete onunla kalan en büyük serveti yapmış olduğu iyiliktir”, “İlim hakikate giden yolları aydınlatan ışıktır” Hacı Bektaş Veli’ye isnat edilen hikmetli sözlerdir. Grup genel olarak incelendiğinde Veli kültürünün Hacı Bektaş Veli’ye isnat edilen sözleri üzerinden inşa edildiği menkıbe, keramet, ritüel boyutları üzerine fazla paylaşım yapılmadığı görülür.

“Hacı Bektaş Veli” (Url-6) iki bin altı yüz onaylı üyesi ile iki yıl önce ad değişikliği ile aktif olmuştur. Haftada ortalama yedi gönderi gerçekleştirilmektedir. Kapak fotoğrafında Hacı Bektaş Veli Dergahı olması ayrıca dikkat çekicidir. Bu grupta görsellerden farklı olarak Hacı Bektaş Veli türbesinden oluşan görsellerle slaytlar hazırlanmış, slaytların üzerine Pir Sultan Abdal’ın deyişleri sazla icra edilmiştir. Hacı Bektaş Veli’nin insan sevgisine (hümanizm) anlayışına örnek oluşturabilecek “Kötülüğe karşı iyilik yapmak insanlıktır. Çünkü sevgi kalbin hayatıdır” sözü aktarılır. Paylaşılan diğer sözlerle “Elin açık, gönlün açık, sofran açık olsun. Ayıpları ört, sırları tut, öfkeni yut” (Url-6; Url-8; Url-17) örnek verilebilir. “Çeşitli türbelerden (Pir Feyzullah Efendi Türbesi) canlı yayınlar sonucunda Veli kültürünün izleri sayfada görülmektedir. Grupta “Hacı Bektaş Veli Platformu” (Url-12) gönderilerine yer verilerek çapraz paylaşımlar yapılmıştır.

⁶ Menkıbelerde değerler eğitimi hakkında bk. Karakaş ve Akın, 2018.

“Hacı Bektaşdan Pir Sultana Erenler” (Url-7) on altı bine yakın onaylı üyesi vardır. Altı yıl önce kurulan grupta günde ortalama altmış gönderi gerçekleştirilmektedir. İsimden de anlaşılacağı üzere Hacı Bektaş Veli yanı sıra Alevi-Bektaşî geleneği içerisindeki erenlerin birçoğu hakkında paylaşımlar yapılmaktadır. Pir Sultan Abdal’a ise özel bir ihtimam sergilenmektedir. “Sinem kan ağlıyor kapına geldim / Uzat yeşil elin Pir Hacı Bektaş / Aradım özümde hatamı buldum Bağışla sevdiğim dil Hacı Bektaş” dörtlüğünde yeşil ben kerametine gönderme vardır. “Hacı Bektaşî Veli” (Url-9) sayfasından birçok Hacı Bektaş Veli’yle ilgili gönderi bu grupta da paylaşılmaktadır. Çeşitli ziyaretlerden (Düzgün Baba) canlı yayınlar ve video, görsel paylaşımı bu grup içerisinde de gerçekleştirilir.

“Hünkar Hacı Bektaş Veli Bilgi Platformu” (Url-8) altı bin altı yüz onaylı üyesi vardır. 2016 yılında kurulmuştur. Hacı Bektaş Veli anma etkinlikleri, dergah ziyaret saatleri, paylaşılmıştır. Hünkarı; İyiliğin, hakikatin, doğruluğun, insanlığın timsali olarak nitelendirilen paylaşımlar yapılır. “Benim üç güzel dostum var; Biri evde kalır, biri yolda kalır biri benimle gelir. Evde kalan ailemdir, yolda kalan dostlarımdır, benimle gelen iyiliklerimdir.” “Kimsenin ayıbını arama, kendi ayıbını görür ol” (Url-8; Url-10). Hünkar’a isnat edilen sözlerdir. Birçok grupta olduğu gibi görsel üzeri Hacı Bektaş Veli’ye isnat edilen sözlerin paylaşımının tercih edildiği görülür. Uzun, tarihsel açıklayıcı paylaşımlar oldukça sınırlıdır.

“Sakin bir kimsenin gönlünü yıkma / Gerçek erenlerin sözünden çıkma / Eğer insan isen, ölmezsin korkma / Aşığı kurt yemez, uçta değildir.” Evliyaların sözünden çıkma ifadesiyle evliyanın yolundan ilerlemek ifade edilir. “Sevgi, muhabbet kaynar bizim ocağımızda / Bülbüller şevke gelir, gül açan bağımızda / Hırslar, kinler yok olur, aşkla meydanımızda / Arslanlarla ceylanlar dosttur, kucağımızda” dörtlüğünde aslan ceylan menkıbesine, “Güvercin donunda duran / Cümle eksikler bitiren / Beş taşı şahit getiren / Hünkar Hacı Bektaş Veli” dörtlüğünde ise don değiştirme keramet motifine yer verilir.

2.2. Sayfalar

“Hacı Bektaşî Veli” (Url-9) adlı sayfanın yüz on sekiz bin beğeneni, yüz doksan sekiz bin takipçisi vardır. Sayfada Hacı Bektaş Veli anma törenleri ve kültür sanat etkinlikleri hakkında bilgiler aktarılmıştır. Ayrıca sayfada, 2021 yılının UNESCO Hünkar Hacı Bektaş Veli anma yılı olduğu hatırlatılır (Url-17) “Sevgi muhabbet kaynar, yanan ocağımızda / Bülbüller şevke gelir, gül açar bağımızda / Hırslar, kinler yok olur, aşkla meydanımızda / Arslanlarla ceylanlar, dosttur kucağımızda” (Url-9; Url-17) dörtlüğü aslan ceylanla ilgili meşhur menkıbeyi işler. Sayfada Hacı Bektaş Veli’ye isnat edilerek paylaşılan sözlerle “Herkes uğraşır durur, doğru insanı bulayım diye. Ama kimse bakmaz aynaya doğru insan mıyım diye”, “Ayağa kalkarsan hizmet amacıyla kalk, Eğer konuşacaksan, hikmet ile konuş, ve oturacağın zaman saygı ile otur” (Url-10; Url-11; Url-17), “Dostum bir gün işin düşerse kapımı çalma çünkü bizde açık kapı çalınmaz. Dostumuza her zaman kapımız açıktır”, “Çalışmadan geçinenler, bizden değildir” örnek verilebilir.

“Üçler, Beşler, Yediler, Oniki İmamlar, Kırklar, kaynayan aşure kazanında canlarla birlik ola, dirlik getire. Mansur’un, Nesimi’nin, Hatayi’nin, Pir Sultan’ın, yanan yakılan, diri diri üstü toprakla örtülen erenlerin, evliyaların, hak şehitlerinin canlarına değe. Lokma için gelen, nefesten nasip alan canlara Bozatl Hızır yardım eyleye.” Şeklinde lokma duasında yemek kültürünün yanında veli kültürü, kırklar kültürü ve Hızır kültürüne göndermeler vardır. (Url-9; Url-17). Menkıbelerde yer alan tayy-i mekân, tayy-i zaman, ölünün diriltilmesi, göğe yükselme, yedilerle, kırklarla, gaip erenlerle (Ersal ve Akın, 2018: 2369-2408) görüşmek vb. keramet motifleri iletinin gücünü artırır. Kırklar; Alevi yolunun kurucusu, sürdürücüsü, velayet nurunun ve makamının sembolüdür (Akın, 2020b: 5).

Hacı Bektaş Veli Külliyesi (dergahı ve türbesi) içerisinde çeşitli videolar ve görseller paylaşılır. 1940’lı yıllarda Külliye’nin restorasyon öncesindeki haline yer verilmiştir. (Ülgen Ailesi Arşivi).

“Paylaşımlarda “Aşkî niyaz olsun Pirimize” şeklinde ifadeler kullanılır. Paylaşım görsel üzerine yazı şeklinde oluşturulduğunda genelde Hacı Bektaş Veli’nin bir temsili kullanılarak üzerine bir sözün yerleştirildiği görülür. Hacı Bektaş Veli dışında diğer erenler (Güvenç Abdal vb.) hakkında tarihi ve efsanevi kişilikleri hakkında bilgiler sunulur.

“Hacı Bektaş Veli” (Url-10) adlı sayfanın elli sekiz bine yakın beğeneni, elli bin takipçisi vardır. Anma etkinlikleri, önemli haber bu sayfada da paylaşılır. Diğer sayfalardan farklı olarak bu sayfada ayrıntılı tarihsel bilgiler de sunulmuştur. Balım Sultan’ın şahsiyeti ve türbesinin mimarisi hakkında geniş bilgiler sunulmuştur. Bir ziyaret yeri olarak dergahın kapısı “ilim şehrinin kapısı” olarak nitelendirilir. “Çerağ gibi doğru durmak, fitil gibi yanmak, yağ gibi erimek, ışık gibi nur saçmaktır.” En yüce servet ilimdir.” “Kuvvetini zavallıya değil zalime kullan” “Nefsine ağır geleni, kimseyi tatbik etme” Hacı Bektaş Veli’den öğütler şeklinde Hünkar’a isnat edilen sözler paylaşılmıştır.

“Yedi asırdan beri her sene meyve veren bir karadut ağacı vardır / Hacı Bektaş-ı Veli’nin türbesinde. Horasan’dan gelme... / Bu kara dut için Hacı Bektaş-ı Veli şöyle demiş: "Bu ağaç dut verdikçe bilesiniz Anadolu bizimdir..." paylaşımına bağlı olarak yorumlarda türbe ziyaretini gerçekleştirmek isteyenler, “kara dut lokmasını nasip etsin”, “şifa olsun” şeklindeki dualarını; ziyaretini gerçekleştirmiş olanlar nasip olduğu için şükürlerini aktarırlar. Balım Sultan türbesinin yanında yer alan karadut ağacında “Lütfen ağaca bez bağlamayınız” şeklindeki uyarı levhası, ziyaret fenomeninde ağaç kültüne⁷ bağlı olarak sıkça görülen ağaçlara bez, çaput, mendil vb. bağlama ritüelini hatırlatmaktadır. Bu tarz paylaşımların altında söz konusu duttan yemek “herkese nasip olsun” şeklinde dualar vardır.

Türbe ziyaretinden paylaşılan video ve görsellerde ziyaret fenomenine bağlı olarak eşige kapıya niyaz⁸, türbe sandukasına dokunma ve niyaz etme (genellikle üç defa), sandukanın başına niyaz etme sarılma, beraberinde getirilen yeşil örtünün, şalın serilmesi, dua etme gibi ritüeller görülür. Niyaz etme, cem ritüellerinin dışında kutsal mekânlar bağlamında, Alevi inancına mensup topluluklar tarafından yol ulularının ve velilerin adına kurulu kutsal mekânlara, cem evlerine, dergâhlara ve tekkelere girilirken eşige, meydana, yatırların içerisinde bulunan sanduka ya da mezar taşlarına, kutsal ile ilişkilendirilen ağaçlara, çeşmelere ve kapılara niyaz edilir (Akın, 2020a: 104). Söz konusu bu ritüellere yapılan yorumlar ayrıca dikkat çekicidir: “Pirsiz gidilen yolun sonu karanlıktır”, “Pirin eşigi güldür”, “Niyazın yaralara merhem, dertlere deva, hastalıklara şifa”, “Paylaşım için sağ olun”, “Kırkların, Eren ve Evliyaların yolunda aşk ile yol sürenlere selam olsun”. Ayrıca türbeye ziyaret gerçekleştirmiş olanların “Huzuruna vardırıp turabına yüz sürdürene şükürler olsun” duası dikkat çeker. Grupta genel olarak görsel ve videoların yanında Hünkar’a isnat edilen sözlerden ve temsili görsellerden oluşan slaytların yoğunluğu dikkat çeker.

“Hacı Bektaşın Pirsultana Erenler” (Url-11) adlı 2013’te kurulan sayfa isim benzerliğinden dolayı “Hacı Bektaşın Pir Sultana Erenler” (Url-7) adlı kapalı grubun sayfası olduğu şeklinde yorumlanabilir. Söz konusu sayfanın elli bir bin beğeneni, elli beş bine yakın takipçisi vardır. “Kul Tanrı’ya kırk makamda erer, ulaşır, dost olur” kapak fotoğrafında yer alır. “Gruptan farklı olarak söz konusu sayfada fotoğraf üzeri yazı şeklinde hazırlanan görsellerde dualar, dilekler, Hz. Ali’ye isnat edilen sözler ve sınırlı sayıda Hacı Bektaş Veli’ye isnat edilen sözler vardır. Bu sözlere; “Göze nur gönülden gelir”, “İnsan dilinin ardında gizlidir” örnek verilebilir. Sayfada ayrıntılı, geniş açıklamalı tarihsel bilgiler, kerametler, inanışlar, ritüeller, menkıbeler oldukça sınırlıdır.

⁷ Ziyaret fenomeninin yeme-içme kültürü oluşumundaki rolü hakkında bk. Akın, 2021.

⁸ Ayrıca türbe ve yatırlarda dua, dilek için dışarıdan (sandukaya) bakılabilen niyaz pencereleri bulunur (Korkmaz 1994: 270).

“Hacı Bektaş Veli Platformu” (Url-12) adlı sayfanın kırk üç bin beğeneni bin yetmiş altı bin takipçisi vardır. Türbeye gerçekleştirilen ziyarette aslanlı çeşmeden su içme, kapıya niyaz etme, lokma dağıtma vb. ritüelleri görülür.⁹ Lokma dağıtma ritüeliyle ilgili olarak Alevi inanç sistemi içerisindeki ritüellerde ise yemek, kutsal bir anlam kazanarak “lokma” adını almıştır. Bununla birlikte ritüellerde yenen diğer yiyecek ve içeceklerle de lokma adı verilir (Ersal ve Görgülü, 2017: 143). Ayrıca paylaşımlarda mum yakma/yandırma ritüellerinden görseller vardır. “Arifler hem arıdır hem arıtır”, “Yolumuz ilim irfan ve insan sevgisi üzerine kurulmuştur” şeklinde sözler yoğun olarak paylaşılmıştır. Sayfada 1978 yapımı kırk dakikalık Hacı Bektaş Veli belgeseli paylaşılmıştır. Bu gönderi, “hacı bektaş veli sevenler” (Url-17) sayfasında da çapraz paylaşım olarak yer almaktadır. Belgesel, kısa film paylaşımları profesyonelleşme açısından söz konusu sayfaları diğerlerinden ayırmaktadır.

“Hacı Bektaş-ı Veli Türbesi” (Url-13) adlı sayfanın yedi bine yakın beğeneni, dört yüz takipçisi vardır. Sayfa türbeyi ziyaret edenlerin paylaştıkları fotoğraflar, videolar ve canlı yayınlar bulunur. Bu dijital malzemelerde ritüellerle ilgili önemli kayıtlar vardır. Ayrıca diğer kullanıcıların yorumları inşa edilen veli kültü hakkında önemli ipuçları verir. Ziyaret sonrasında “dileklerimiz kabul olsun” şeklinde gönderiler, çoğunlukla “Allah kabul etsin” olarak yanıtlanmıştır. Türbeye niyaz etme, sudan içme, Deliklitaş’tan geçme sıkça fotoğraflanan ritüellerdir.

“Hacı Bektaş Veli” (Url-14) adlı sayfa 2014’te kurulmuş, bin yedi yüze yakın beğeneni bin sekiz yüze yakın takipçisi vardır. “Ayağın taşa takılsa, kalbini yokla”, “Gönül ile Allah arasında engel yoktu”, “Bir kez yana bir daha yanmaz” Hünkar’a isnat edilen sözlerdir. Bu sözlerin dışında diğer sayfa ve gruplardan farklı olarak bu sayfada Besmele Tefsiri’nden, Fatiha Tefsiri’nden, Makalat’tan, ve Erkname’den paylaşımlar da gerçekleştirilmiştir. Hacı Bektaş Veli hayatından menkıbevi bilgiler de paylaşılan sayfada fotoğraf üzeri yazı kullanılır. Görsel tercihi diğer gruplara göre oldukça sınırlıdır. Menkıbelerin, kerametlerin yer aldığı Velayetname türü ise ayrıca tanıtılmıştır. Genel olarak bakıldığında sayfanın tarihsel bilgiler ve kaynaklarla birlikte açıklayıcı, anlatıcı yönünün kuvvetli olduğu dolayısıyla daha ilmi bir kitleye hitap ettiği söylenebilir. Paylaşılan dörtlükte ise “Saygı sevgi üstüne kurulmuştur yapımız / Ta ezelden ebede açık durur kapımız / Soframızda yenilen lokmalar hep helaldir / Yiyenlere nur olur ekmeğimiz aşımız” aktarılır (Url-14; Url-16).

“Hacı Bektaş Veli” (Url-15) sayfa 2007’de kurulmuştur. Dört bine yakın takipçisi vardır. Hacı Bektaş Veli heykeli ve sözlerinin bulunduğu pano sık sık paylaşılmış, başta Hacı Bektaş Veli türbesi olmak üzere çevre illerdeki türbe ziyaretleri (Haydar Sultan Türbesi (Kırıkkale) Ahi Evran Türbesi (Kırşehir) Hasan Dede Türbesi (Kırıkkale) için gezi planları yapılmıştır.

“Hacı Bektaş Veli” (Url-16) adlı sayfa 2013’te kurulmuştur. İki bin beğeneni, iki bin beş yüze yakın takipçisi vardır. Sayfada “Hararet nardadır sacda değildir / Keramet baştır tacda değildir / Her ne arar isen kendinde ara / Kudüs’te Mekke’de hacda değildir” dörtlüğü kapak fotoğrafı olarak kullanılmıştır. Ayrıca bu dörtlük, sayfalarda (Url-6; Url-7; Url-8; Url-17) gerçekleştirilen en yoğun paylaşımdır. Hacı Bektaş Veli’ye isnat edilerek paylaşılan diğer sözlerle “Özünü bilersen özürden kurtulursun”, “Yetmiş iki millete aynı nazardan bakmayan bizden değildir”, “İnsanoğlunun en büyük düşmanları yalancılık, nefsine düşkünlük, mal ve mevki hırsı, gıybet, edepsizlik, hıyanet ve Hak’ı inkardır” örnek verilebilir.

⁹ Bazı yöre ve ocaklarda lokma dağıtma niyaz dağıtma anlamını da karşılar (Akın, 2020a: 105). Esasında niyaz dağıtma belirli günlerde, merasimlerde, Muharrem ayında, Hıdırellez gibi belirli tarihler ile doğum, sünnet, asker dönüşü veya kız isteme gibi özel günlerde, hayırlı bir haber alındığında, hayırlı bir düş görüldüğünde ve hayata dair çeşitli olumlu gelişmeler olduğunda gerçekleştirilir. Söz konusu niyaz; özel ekme, çörek, küllünçe, pişe gibi başta hamurlu gıdalar olabilmektedir. Mekan olarak ise cemevinde dağıtılabileceği gibi inanç mensupları kendi köy ya da mahallelerinde ve kutsal mekanların ziyareti sırasında da dağıtılabılır (Akın, 2020a: 105).

“Hacı Bektaş Veli Sevenler” (Url-17) adlı sayfa 2011’de kurulmuştur ve iki bine yakın beğeneni ve takipçisi vardır. Sayfanın profil resmi geyik kaplan ve güvercin dikkat çekmektedir. “Ya Hızır ya Hızır” şeklinde Hızır kültüne atfedilen paylaşımlar da vardır. Ayrıca UNESCO, 2021 yılı Hünkar Hacı Bektaş Veli Yılı olduğu vurgulanmıştır. “Kadınları okutunuz, kadını okutmayan millet yükselemez” şeklindeki paylaşımın 8 Mart Dünya Kadınlar gününde paylaşılması ayrıca dikkat çekicidir. Söz konusu paylaşım Hacı Bektaş Veli, eğitimle özellikle kadın eğitimiyle ilişkilendirilmiştir. (Url-16; Url-17). Yine Kadınlar günü haftasında günün anlam ve önemine ait şu menkıbe paylaşılır: “Pir Hacı Bektaş Veli’ye bir gün sorarlar; Kadınları neden ibadetlerinize alıyor, bir arada ibadet ediyorsunuz, kadınlara neden bu kadar değer veriyorsunuz? Hünkar şöyle cevap verir; Erkek Arslan Arslan da, Dişi Arslan Arslan Değil mi...? Erkek dişi sorulmaz, muhabbetin dilinde, Hak’kın yarattığı her şey yerli yerinde. Bizim nazarımızda, kadın erkek farkı yok, Noksanlık eksiklik, senin görüşlerinde” (Url-6; Url-8; Url-10; Url-12; Url-17). Günün anlamına yönelik bir diğer menkıbe ise "Kadıncık ana eşiniz mi?" diye sormuşlar Hünkâr Hacı Bektaş Veli’ye, “Eşim değil, eşitimidir." demiş. (Url-10; Url-11; Url-17). Bu gibi özlü sözlerin paylaşımının Mart ayında yoğunlaştığı görülse de “Hacı Bektaştan Pirsultana Erenler” adlı grupta (Url-9) ve aynı adlı sayfada (Url-11) ve “Hünkar Hacı Bektaş Veli ve Bektaşılık” (Url-2) adlı sayfada bu dönem dışında da kadınlara yönelik paylaşımların gerçekleştirildiği görülür.

Ayrıca ağırlıklı olarak “Hacı Bektaştan Pirsultana Erenler” (Url-11) adlı sayfadan da gönderiler burada paylaşılmıştır. Bu bağlamda sayfaların birbirlerinin gönderilerden yararlanarak çapraz paylaşımlar yaptığı görülmektedir. “Yolunuz hünkar yolu olsun, Hızır yardımcınız olsun” şeklinde dualarla Hünkar’ın yolu vurgulanmıştır. Ayrıca “Hızır yardımcınız, Erenler yoldaşınız”, “Darda kalanlara senden medet umanlara yetiş ya Bozatl Hızır”, “Hızır’ın eli üzerinizde olsun” şeklinde dua da vardır. (Url-11). Sayfada ayrıca “Uğursuz şeytan cemi cümlemizden uzak ola, Nuru Nebi keremi ALİ Pirimiz Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli... Demine Devranına Hü Diyelim Hü....” şeklinde dualar paylaşılır. “Hacı Bektaş özdür, yolun başıdır / Pir Sultan, Nesimi, Hallac yaşıdır / Döndüğün semahta köşe taşıdır / İsmiyok dediğin, dilin ondadır” şeklinde düvaz imamlar paylaşılmıştır. Ayrıca Hacı Bektaş Veli Dergahı video görüntüsü üzerine okunan düvazların yanı sıra Hacı Bektaş Veli türbesinde Virani’nin “Gel Dilber Ağlatma Beni” düvaz imamının Muharrem Temiz & Cengiz Özkan tarafından icrası da paylaşılmıştır.

“Üçlerin, beşlerin, yedilerin, Oniki Imamlar’ın, Ondört Masum-u Paklar’ın, Onyeddi Kemer-i bestler’in, Kırklar’ın yüzü suyu hürmetine, Pirimiz Hünkar Hacı Bektaş Veli’nin yüzü suyu hürmetine, Allah’ın himmetiyle, Ehli Beyt’in hürmetine, Evliyalar keremine” dua paylaşımında veli kültüne yapılan göndermeler dikkat çeker. “Ehli Beyt’in yolundan ayırma bizi” şeklindeki duaya bir kullanıcının “Allah Allah canlar eyvallah kurban olurum ben ehlibeyit yoluna türbelerine” veli kültüne ve ziyaret fenomenine (türbe kültüne) dikkat çekmesi açısından önemlidir (Url-11). “Ya Hızır” Alevi türküsünde Hızır kültüne dikkat çekilmiştir. Sayfa paylaşımlarında veli kültürünün inşası bağlamında Hacı Bektaş Veli’ye isnat edilen sözlerin yoğunluğu dikkat çeker. “Beş şey mutluluğun delilidir: doğru sözlülük, güzel ameller, olgunlaşma için gösterilen çaba, helalinden rızık arama, hâl ehli dervişlerle sohbet” sözünde hâl ehli dervişlerle sohbet veli kültürünü hatırlatır.

Hacı Bektaş Veli türbesi ziyaretinin paylaşımı (Url-1; Url-2) sanal ortamda oldukça yoğunlukta görülmektedir. Hacı Bektaş Veli anma törenleri etkinlikleri paylaşılarak hatırlama işlevi ön plana çıkarılmıştır (Url-1). Söz konusu grup paylaşımlarında duanın niyazın lokmanın ve genel olarak ziyaretin kabulü, Dergaha kayıt eylenmesi, aşk ve niyaz ile Pir’in yolunda olma dilenir. Söz konusu dualara örnek olarak “Hünkar aşkıma tıglanan kurbanlar verilen lokmalar niyazlar evliya katında kabul ola” şeklindedir. Hacı Bektaş Veli türbesinin yanında diğer velilere, erenlere, babalara vb. (Hamzababa türbesi, Seyyit Battal Gazi türbesi, Seyyid Şücaeddin Veli dergahı) gerçekleştirilen ziyaretlere de sayfalarda yer verilir. Ziyaretlerin yanında çeşitli dergah ve türbelerden yapılan canlı yayınlar, ritüel boyutunun sergilenmesi açısından önemlidir.

SONUÇ

Söz konusu paylaşımlar; veli kültünün inşası bağlamında ele alındığında imgeleri, sembolleri, menkıbeleri ve kerametleri barındırır. Veli kültünün tezahürü olarak türbe kültürüne yani ziyaret fenomenine dahil olsa da kutsal mekanda gerçekleştirilen ritüellerin de sayfa ve gruplarda paylaşılması dikkat çeker. Bunun yanında ağırlıklı olarak Hacı Bektaş Veli'ye isnat edilen sözlerin paylaşılması esastır. Hacı Bektaş Veli'nin deyişleri, dörtlükleri yine sıkça paylaşılan sözlü kültür unsurlarıdır. Söz konusu paylaşımlar, grup üyelerini ve sayfa takipçilerini zaman ve mekan birlikteliği şartını ortadan kaldırarak “sanal dünya”da bir araya getirmekte, iletişimde, etkileşimde bulunabilmelerini sağlamaktadır. Sanal ortamda söz konusu paylaşımlar sonucunda geniş kitlelere ulaşımına imkanı ile veli kültünün öne çıkarılan yönleri ile yeniden bir oluşum ve inşa sürecinde olduğu söylemek mümkündür. Tarihi yönleri paylaşımlarda çok ağırlık verilmeyerek özlü sözler, keramet ve menkıbelere odaklanıldığı görülür. Her ne kadar sayfalar Hacı Bektaş Veli adına açılmış olsa Hacı Bektaş Veli'nin dini karizmatik şahsiyetini oluşturan kerametleri, menkıbeleri ve türbesindeki ziyaret ritüelleri diğer paylaşımlara oranla az durmaktadır. Etkinlik ve vefat haberleri, canlı yayın, klip, deyişler, Hz Ali ve Oniki İmam vb. paylaşımlar sayfanın/grubun tipolojisine göre değişse de Hacı Bektaş Veli'nin dini-karizmatik şahsiyetine yönelik paylaşımlardan daha yoğundur. Dolayısıyla genel anlamda bu sayfalar, “Alevilik” adıyla açılmış olan sayfalarla da benzeşmektedir. Grupların sayfalara göre daha kapalı bir yapı sergilemesinden dolayı Hacı Bektaş Veli'nin menkıbelerine, kerametlerine ve dergaha ziyaret gerçekleştirenlerin ritüellerine daha yoğun yer verildiği görülür. Sayfalar yapısı gereği umuma açık olduğu için Hacı Bektaş Veli dışında Alevilik-Bektaşilik kültürü içerisinde oldukça çeşitli paylaşımların yer aldığı görülür. Bu sebeple Hacı Bektaş Veli kültü bu gibi platformlarda haber, etkinlik, canlı yayın vb. sanal ortam unsurlarının yer yer arka planında kalabilmektedir. Bir diğer çıkarım ise çapraz paylaşımlarla kapalı gruplarda dahi birbirlerinden gönderi olarak paylaşımlar yapıldığı böylece grup üyelerinin ve takipçilerinin birden fazla kanaldan beslenebildiğidir. Böylesi bir çeşitlenme “yol bir süre binbir” düsturuna uymaktadır. Gruplarda sayfaların aksine daha yoğun bir etkileşim imkanı olması, yayıncı/paylaşımcı/yönetici rolündekilerin üyelerden/takipçilerden gelen dönütlerle inşa sürecinde aktif rol almalarını sağlamaktadır. Kuruluş tarihi verilen ve belli bir yılı aşmış olan sayfa ve grupların daha sistematik paylaşımlarla etkileşim sürecini yürütmeye devam ettiği görülür. Özellikle türbe ziyaretlerinde çekilen videolar ve ziyaret esnasında yapılan canlı yayınlar, paylaşımcı-takipçi çerçevesinde yoğun bir etkileşimi (ritüel-dua) beraberinde getirmekte, takipçiler ritüellere tanık olarak kutsal mekanın atmosferini deneyimleyebilmektedir. Dolayısıyla sanal ortam, inanç kültürü içerisinde ritüel sürekliliğinin sağlanmasında ve aktarılmasında işlevseldir.

KAYNAKÇA

- Akın, B. (2020a). Alevilikte Niyaz Kavramı ve Niyaz Merkezli Ritüeller. *TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal*, 22, 98-116.
- Akın, B. (2020b). *Kırklar; Mitten Tasavvufa Alevi Ritüellerinin Sır Dili*, İstanbul: Kitabevi.
- Akın, B. (2020c). Alevi-Bektaşî İnancında “Taş/Kaya/Duvar Yürütme” Keramet Motifi Etrafında Oluşan Anlatılar Üzerine Bir Anlam Çözümlemesi. Bülent Akın (Ed.), *Ritüelleri ve Anlatılarıyla Kutsal Mekânlar (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)* (ss. 187-230). Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Akın, B. (2020d). Kutsal Mekânların Yolundan Alevi Ocaklarının İzini Sürmek (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği). Bülent Akın (Ed.), *Ritüelleri ve Anlatılarıyla Kutsal Mekânlar (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)* (ss. 73-113). Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Akın, E. (2020e). Alevi ve Sünnî İnanç Dairelerinde Kültürel Süreklilik Bağlamında Sosyal Kontrolün Sağlanması: Siirt ve Muş Menkıbelerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi. Bülent Akın (Ed.), *Ritüelleri ve Anlatılarıyla Kutsal Mekânlar (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)* (ss. 231-281). Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Akın, E. (2021). İnançsal Yapıların Yeme-İçme Kültürü Oluşumundaki Rolü: Siirt, Diyarbakır ve Mardin’de Ziyaret Fenomeni. Rezan Karakaş (Ed.), *Ritüelleri ve Anlatılarıyla Kutsal Mekânlar (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği-2)* (ss. 204-236). Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Bronner, S. J. (2009). Digitizing and Virtualizing Folklore. Trevor J. Blank (Ed.), *Folklore and the Internet*, University Press of Colorado; Utah State University Press.
- Çobanoğlu, Ö. (2011). Batı Sibiryâ Türk Kültürü Tetkiklerine Göre Kayın Ağacının Türk Mitolojisinde “Kutsal”laşmasının Maddî Kültürel Nedenleri. Ü. Çelik Şavk (Ed.), *III. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 245-247). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Çobanoğlu, Ö. (2016). *Halkbilim Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Danık, E. (2004). Alevi ve Bektaşî Mitolojisinde Aslana Binenler, Yılanı Kamçı Yapanlar ve Duvar Yürütenler. İsmail Engin ve Havva Engin (Hz.). *Alevilik* (ss.101-119). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Ergun, M. (2000). Türk Ağaç Kültü İnancının Dede Korkut Hikâyelerindeki Yansımaları. *Milli Folklor Uluslararası Halkbilimi Dergisi*, 12, 22-30.
- Ergun, P. (2017). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Ersal, M. ve Deyiş Görgülü, E. (2017). Yemekten Ritüel Yaratmak Alevi İnanç Sisteminde Yemek Kültü. *Alevilik-Bektaşîlik Araştırmaları Dergisi*, 16, 139-199.
- Ersal, M. ve Akın, B. (2018). “Dede Korkut Kitabı”nı Alevilik Penceresinden Okumak. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2369-2408.
- Gere, C. (2019). *Dijital Kültür*, İstanbul: Salon Yayınları.
- Güngör, E. (2003). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, Hisar.
- Jones S. ve Kucker, S. (2018). Bilgisayarlar, İnternet ve Sana Kültürler. James Lull (Ed.), *İletişim Çağında Kültür*, Ankara: Hece Yayınları.
- Karakaş, R. (2014). Siirt Halk Kültüründe Kutsal Ağaç ve Türbeler. *Milli Folklor Uluslararası Halkbilimi Dergisi*, 102, 168-179.
- Karakaş, R. ve Akın, E. (2018). Değerler Eğitimi Bağlamında Siirt Menkıbeleri. *Folklor / Edebiyat*, 24(94), 87-101.
- Koçak, A. ve Gürçay, S. (2018). Abdal Musa’nın ‘Dağların Taşların Yürümesi Kerametinin Zaman, Mekân ve Eşya Sembolizmi Bakımından Değerlendirilmesi. *Folklor/Edebiyat*, 24(94), 35-53.
- Korkmaz, E. (1994). *Ansiklopedik Alevilik Bektaşîlik Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ant Yayınları.
- Ocak, A. Y. (1984). *Türk Halk İnançlarında Evliya Menkıbeleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ocak, A. Y. (2013). *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Postman, N. (2020). *Televizyon Öldüren Eğlence*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Şahin, B. (2012). Alevi Kimliğinin İnternet Sitelerindeki Temsili ve Analizi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Şahin, İ. (2013). *Online Alevi Topluluklar: Ritüel Desenli Bir Gruptan Mit Desenli Bir İnanç Topluluğuna*, Konya: Çizgi Kitabevi.

Yıldız, H. (2016). *Geleneksel Algıdan Gerçekliğe Hacı Bektaş Veli*, Konya: Çizgi Kitabevi.

İnternet Kaynakları

Url-1: <https://www.facebook.com/groups/hacibektas50/>

Url-2: <https://www.facebook.com/groups/209726636177670/>

Url-3: <https://www.facebook.com/groups/753789445567742/>

Url-4: <https://www.facebook.com/groups/393340447689222/>

Url-5: <https://www.facebook.com/groups/267851569997212/>

Url-6: <https://www.facebook.com/groups/555399754583300/>

Url-7: <https://www.facebook.com/groups/792506244168334/>

Url-8: <https://www.facebook.com/groups/1586274561597187/>

Url-9: <https://www.facebook.com/4kapi40makam/>

Url-10: https://www.facebook.com/Haci.Bektas.Veli/?ref=page_internal

Url-11: <https://www.facebook.com/HaciBektastanPirsultanaErenler/>

Url-12: <https://www.facebook.com/alevi.platform/>

Url-13: <https://www.facebook.com/pages/Hac%C4%B1-Bekta%C5%9F-%C4%B1-Veli-T%C3%BCrbesi/1460194777607672>

Url-14: <https://www.facebook.com/hacibektasiveli/>

Url-15: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100063927601723>

Url-16: <https://www.facebook.com/hacibektasveli2/>

Url-17: <https://www.facebook.com/hac%C4%B1-bekta%C5%9F-veli-sevenler-289812251048293/>

EXTENDED SUMMARY

Purpose

Haci Bektash Veli; His religious-charismatic personality, hagiographies and miracles are cults within the Alevi-Bektashi belief system with visiting rituals that develop around his shrine. In the virtual environment, which arises due to technological developments and surrounds every area of developing life and bombards the person with interaction, it is seen that the cult of Haci Bektash Veli is rebuilt by highlighting certain aspects of its hagiographies, miracles and visiting rituals. Virtual environment and digital folklore studies stand as an important field in folkloristics. In addition to the reconstruction of the saint cult in the virtual world, it is notable that virtual environments are also the representative area of the identity of the religious-charismatic personality. Facebook, one of the social media tools through which the study was conducted, stands as an important tool in the public appearance of the saint cult through its pages and groups. In fact, although these shares are carried out centered on promotional activities, it is seen that the religious-charismatic personality and saint cult are rebuilt with the aspects and features highlighted. Therefore, it is important to determine and evaluate the quality and quantity of this reconstruction process.

Methodology

The study is based on groups and pages established on behalf of Haci Bektash Veli, which does not belong to any association, foundation, center, institution and organization. With this limitation, it is aimed to follow a sharing environment that takes place in public in a completely virtual environment by preventing any official, formal opinion. In the shares made in the groups and the pages, Haci Bektash Veli hagiographies, miracles, visiting rituals, words and poems attributed to Hünkar, the emphasis was on which aspects of the saint cult remained alive in cultural memories in the context of the virtual world and the vision of the saint cult to be formed in the new group members was emphasized.

There are many sharing platforms and social media tools in the virtual environment. This study is based on Facebook groups and pages. In this preference, facebook's relatively old compared to other environments has also been an important factor in the intensive use of this platform by the middle generation (generation X). In the study, "Groups" and "Pages" were discussed under two different headings because they had different interaction patterns. Due to the repeated sharing of the same post in groups/pages, post scans have been carried out from today to the past. The differences and similarities between the groups and pages in different profiles and their posts on Haci Bektas Veli were conveyed. The menstural and the verses that constitute the narrative direction of the guardian cult are detailed. As a result of the shares, the location of the reconstruction process is presented as "virtual environment".

Findings

Depending on the group and page profile, it was found that in some groups, poems, in some groups, hagiographies and miracle motifs, and in some groups, visiting rituals came to the fore. It has been observed that the publisher/sharer/manager role is actively involved in the reconstruction process of saint cult with feedback from members/followers due to the possibility of more intense interaction in the groups (many of which are closed) as opposed to pages.

It is seen that the historical aspects are not given much weight in the sharing, focusing on succinct words and hagiographies and miracles. Although the groups and pages were opened on behalf of Haci Bektash Veli, the hagiographies, miracles and visiting rituals in the shrine of Haci Bektash Veli, which constitutes the religious charismatic personality, are few in number compared to other shares. Although the news of the event and death, live broadcasts, clips, phrases, poems Hz Ali and Twelve Imams etc. vary according to the typology of the page/group, such posts are more intense than those

directed at the religious-charismatic personality of Hacı Bektash Veli. It is adholik in this direction with the pages opened under the name of "Alevism".

Conclusion and Discussion

Shares in groups and pages bring group members and page followers together in the "virtual world" by eliminating the requirement for time and space unity, enabling them to interact. As a result of these shares in the virtual environment, it is possible to say that the saint cult is in the process of being re-formed with the aspects highlighted by the possibility of access to a wide audience. Especially the videos taken during the visits to the shrine and the live broadcasts made during the visit bring with it an intense interaction (ritual-prayer) within the framework of the sharer-follower, and the followers can see the atmosphere of the sacred place while witnesses to the rituals. Therefore, the virtual environment is functional in ensuring ritual continuity within the culture of faith.